

együttnézve fel akarjuk ismerni a legmaradandóbb tanítású magyar nemzetnevelők egyikét. Naplóból meg lehetne írni a magyar nemzeti öntudat, köteleességérzet és muukaerkölcs normatív kódexét. Az ő pedagógiai eszméi voltak: a kiművelt emberfő, a tevékeny nemzethűség, a föltétlen magyarságszolgálat s mindezek alapjaként egymás megbecsülése. Széchenyi eszmevilágának ezeket az etikai alapelveit világítja meg bőséges idézeteiben Ébernek tartalmilag csoportosított összeállítására. A mű ifjúsági vonatkozásban egyik leghasznosabb terméke a Széchenyi visszaemlékezésnek, mivel „ex ipso fonte” merít s így teszi közkincsé Széchenyi mulhatatlan érvényű gondolatait.

Dr. Visy József.

Kodolányi János: Baranyai utazás: Budapest, 1941. 110. oldal. A Bolyai Akadémia kiadása.

Emlékeztetőnek, dokumentumnak szánta-e vajjon *Kodolányi* ezt a megrendítő írást? Vagy csupán újra — és talán utoljára — a körülöttünk rohanó események áradatában akart állni és belesírni a világ sok mai jajába a mi kis magyar fájdalomnkat? Mert hiszen mi célja lehetett: remény nélkül tární fel ismét azokat a retentő bajokat, amik a magyarság életfáját rágják, emésztik, — ez a célkitűzés aligha lebeghetett *Kodolányi* szeme előtt. Sokszor és sokan adták meg már a vészjeleket a baranyai végekről, s akinek látó szeme, halló füle volt, *lelkiismerete* és cselekvési tere: tehetett. (Nem először látnak napvilágot ennek a folyóiratnak a hasábjain sem a magyar tájak elnéptelenedését, az ezt kísérő erkölcsi és lelki pestisnek gyógyító szándékú kórképet megmutató könyvek ismertetései). Újdonság, pláne szenzáció: nincs a *Baranyai utazásban*. Zengővárkonyt, Vajszlót, Besencét, Kákicsot, és a többi apró, drávai ártérbe büjt ősi magyar falut járja az író, füleli a halotti csendet, látja a bedeszkázott ablakú, kihalt házakat, a kongó iskolákat, a vének akadozó beszédében felsír a szelíd, boldog, életteljes mult, és megpróbálja — mintegy ön-maga előtt — újból rendszerezni, hogy mi is történt itt az utolsó száz évben?

Hogyan jutott lejtőre ez a társadalom, mik a szimptómák, mennyire rágta szét a gyökereket a mételey, s mi lenne a kivezető út, oh, többé már nem az Ormányságban, hanem az itt és ott, lassan az országban *mindenütt* jelentkező pusztulás, kihálás örületéből. Nincs ebben a könyvben már szemernyi líra sem, szó önmagáért vagy múlt hangulatért, s ha a könnyek áradata át is tör egy-egy beszámolóban induló fejezetből, — kérdezzük: reagálhat-e másként *Kodolányi*, ennek a tájnak a szülőtte, megszállottja?! Tucatjával lehetne idézni ebből a könyvből a lelket megremegtető jeleneteket, de a rendelkezésre álló szűk tér és *saját köteleességérzésünk felébresztésének elsődrendű fontossága miatt* csak azt a részt írjuk ide, ahol *Kodolányi* napnál világosabban mutatja be azokat a hibákat, amiket a *nevelés-oktatás* követ el a táji jellegből való erőszakos kivetkőztetéssel. A könyv 58—61. oldaláról idézünk: „Megkérdem egy tiszta egyes hatodikos kisleánytól, hány lakósa van a falunak? Nem tudja. Ezt nem megróvásképpen mondom. Ebben nem a luzsoki iskola a hibás. Ugyanis egyetlen más iskolában sem tudták megmondani, hány lakósa van a falunak! Sőt volt egy iskola, ahol a tanító maga sem tudta „biztosan.” Tésenfán kérdem: hány gyermek van az iskolában? *Tizenkilenc* — modja az oktató. *Kevés*. — *Nekem nagyon is sok*, — sóhajt a tanerő szomorúan. Sorra kérdezgetem a gyermekeket, milyen ormánysági dalokat szoktak énekelni. — *Nem szoktunk semilyet*. — *Dalolni szoktak*, — vág közbe sietve a tanítónő, — *tessék itt van a dalok listája. Nagyon szép irredenta-dalokat tudnak, tudják az „Üzen az Olt”-ot is,*

meg más szép irredenta dalokat. — Megnézem a listát. Valóban „nagyon szép“ irredenta dalok sorakoznak rajta. *Hát nem szoktátok dalolni a „Dráva partján“-t? — Nem szoktuk. — Nem tudjuk.* — Egyetlen ormánysági dalt sem tudnak. A tanítónő védekezik: — *Én nagyon szívesen daloltatnám velük ezeket is, de nem ismerem én sem. Ha benne lenne az énekeskönyvben, ha gondoskodnának róla, én tanítanám szívesen ezeket is!* — Ebben igaza van. Szaporcán egy színjeles hatodikos kislánytól megkérdem: — *Milyen folyó folyik ott kint az utca mellett? — A Feketeviz. — Derék kislány vagy. Hol ered a Feketeviz? Hallgatás. — Ki tudja megmondani? — Senki. Megpróbálom rávezetni őket. Mondanak mindenféle szomszédos falut. Végre az egyik kinyögi: Somogy megyében. A Feketeviz mellékfolyóit már kérdezni sem merem. A gyermekek az északkeleti felvidéket tanulják. Bizonyosan szorgalmasan. Az iskolától húsz lépésnyire folyó Feketeviz eredetét azonban nem tudják megnevezni! No, ez a vidék kender- és lentermelő vidék. Itt ezer év óta szőttek-fontak. Az ormánysági szőttes olyan művészi, mint a sárközi. A nép ruhája magaszőtte vászonból készült — hajdan. Megkérdem hát az okos kis Darabos Márit, mit tud a lenről? — *A len. A len. Virága égszínkék. Virága égszínkék* — mondja nagy igekezettel. *No jó. De a levele? — Ha megnőtt, kinyüvik.* — Egyebet nem tud róla. — *Hát ti nem szoktatok lent vetni? — De igen. — Mit csináltak a lennel, ha megtiltotta édesanyád? — Nem tudom. Megszövi zsáknak. — De még előbb. Nem fonja meg? — Nem fonjuk meg. Hanem elküldjük Hirdre, ott a németek megfonják, aztán a fonalat elküldik vissza.* —*

Pars pro toto: ez a néhány mondat híven példázza, hogyan rekesztődött ki minden a nép életéből, ami az övé, ami a tájé és ami igazi érték, s miként lesz öntudatos — habár kis látóköri — luzsokiból vagy szaporcaiból semmit igazán nem tudó, kivetkőzött „általános műveltségi“ elemekkel megzavart felnőtt. Vajjon a hivatalos tanterv, rendszer okolható-e egyedül azért, vagy pedig az is, aki állomás-helyében csupán hatodik lakbérosztályú falut lát s nem hajlandó vállalni a tájjal semmiféle személyes érzelmi kapcsolatot!

Természetesen csupán a felszín, annak is vékony szeletét érintettük. A probléma — mint *Kodolányi* a könyv utolsó harmadában filozófiába ivelően megvilágítja — sokkal mélyebb, egyetemesebb jelentőségű gyökerekből táplálkozik. A hanyatló nyugateurópai népek sorába való erőszakolt bekapcsolódással a polgári kapitalista kultúra, az imperiálista folyamat meghonosításával életveszélyes sodorba került a magyarság, és sorsát egy pusztuló szervezet sorsához kötötte. Van-e kiút, van-e még friss erőkkal rendelkező réteg, amely megújítására képes? — kérdezi aggódva a szerző és rámulat a *mélyiségre*, a magyar népre. E rámutatással egyidejűleg azonban azokat az óriási — itt semmiképpen nem részletezhető — feladatokat is felvázolja, melyeket *nekünk*, külső segítség nélkül, és *most*, azonnal megoldááshoz kellene juttatnunk, ha élni akarunk. Tennivaló bőven akad: ki-ki megtalálja köztük a magáét. *És a felelősséget is mindnyájan hordozzuk.*

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.

Dr. Mester János: Loyolai Szent Ignác pedagógiája. Szeged, 1941. 55. l.

Az emberiség történetének minden nagy alakja nevelőnek számít. Életükkel és működésükkel való gyakori ismerkedés tehát hivatásszerű kötelessége minden nevelőnek. Hogyne kellene ismételtlen megcsodálnunk egy nevelőszerzet alapítójának pedagógiáját! A Jézustársaságának közelmúltban ünnepelt 400 éves jubileuma időszzerű alkalmat adott Mester Jánosnak e kérdés vizsgálatára. A magyarság is csak